

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Representative of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

SAŽETAK PRESUDE

MORTIER PROTIV BELGIJE PRESUDA VIJEĆA OD 4. LISTOPADA 2022. ZAHTJEV BR. 78017/17

***Eutanazija majke podnositelja zahtjeva nije bila protivna Konvenciji,
ali naknadno provedena kaznena istraga nije bila učinkovita***

ČINJENICE

Majka podnositelja zahtjeva, gospođa Mortier, patila je od kronične depresije pa se odlučila podvrgnuti eutanaziji sukladno belgijskom Zakonu o eutanaziji. Obratila se liječniku, profesoru D. koji je zaključio da je gđa Mortier jako traumatizirana, da ima ozbiljan poremećaj ličnosti te da više ne vjeruje u oporavak ili liječenje. Stoga je dao pristanak za okončanje života provođenjem eutanazije. Tijekom idućih nekoliko mjeseci gđa Mortier nastavila je provoditi savjetovanje u vezi s postupkom eutanazije s profesorom D. i drugim liječnicima koji su joj u nekoliko navrata sugerirali da kontaktira svoju djecu kako bi ih obavijestila o svojoj namjeri, no ona je to odbila učiniti. Čin eutanazije izveo je profesor D. u javnoj bolnici uz prisutnost nekoliko prijatelja gđe Mortier. Nakon što je bolnica obavijestila podnositelja zahtjeva o smrti njegove majke, on je zatražio na uvid njezinu medicinsku dokumentaciju prilikom čega je bolnica utvrdila da se u njoj nije nalazila izjava o eutanaziji gđe Mortier. Savezni odbor za reviziju i procjenu eutanazije (Odbor), čiji član je bio i profesor D., utvrdio je da je eutanazija gđe Mortier bila provedena sukladno Zakonu o eutanaziji. Podnositelj zahtjeva je zatim podnio pritužbu protiv profesora D. liječničkom zboru, ali zbog povjerljivosti tog postupka nije bio obaviješten o ishodu povodom svoje pritužbe. Nakon toga, podnositelj je podnio kaznenu prijavu protiv nepoznatih osoba zbog propusta učinjenih u postupku eutanazije njegove majke. Taj kazneni postupak je najprije obustavljen zbog nedostatka dokaza, a nakon što je kaznena istraga o okolnostima eutanazije ponovno otvorena, tužiteljstvo je utvrdilo da je eutanazija gđe Mortier bila provedena u skladu s uvjetima propisanim zakonom.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članke 2. i 8. Konvencije, podnositelj zahtjeva je tvrdio da Belgija nije ispunila svoje pozitivne obveze da zaštiti život njegove majke.

OCJENA ESLJP-a

Članak 2.

Ovo je prvi predmet u kojem je ESLJP morao ispitati je li čin eutanazije bio protivan članku 2. Konvencije.

ESLJP je istaknuo da navedeni članak ne jamči pravo na potpomognuto samoubojstvo bilo od strane treće osobe bilo uz pomoć javne vlasti ([Lings protiv Danske](#), br. 15136/20, st. 52., 12. travnja 2022.). Ako država dopušta ili nastoji regulirati tu mogućnost, može doći do suprotstavljanja privatnog interesa pojedinca da zaštiti svoje pravo na osobnu autonomiju i javnog interesa države da zaštiti život osoba pod njezinom jurisdikcijom. Ti interesi se trebaju izbalansirati uzimajući u obzir konkretne okolnosti svakog pojedinog slučaja ([Pretty protiv Ujedinjene Kraljevine](#), br. 2346/02, st. 41., ECHR 2002-III).

U tom kontekstu, pri ispitivanju moguće povrede članka 2. Konvencije ESLJP mora uzeti u obzir i članak 8. Konvencije, odnosno pravo na poštovanje privatnog života i pojam osobne autonomije koji on obuhvaća. Dekriminalizacija eutanazije ima za cilj dati pojedincima mogućnost da izbjegnu ono što bi po njihovom mišljenju mogao biti nedostojanstven i mučan kraj života, stoga se ne može tumačiti da članak 2. Konvencije zabranjuje dekriminalizaciju eutanazije. Međutim, ona mora biti popraćena odgovarajućim jamstvima i zaštitnim mjerama za sprečavanje zlorabe¹.

Među državama članicama Vijeća Europe ne postoji konsenzus o dopuštanju prekida liječenja kojim se umjetno održava život. Ipak, postoji konsenzus da je u procesu donošenja odluka o nastavku takvog liječenja potrebno dati najveću važnost želji pacijenta ([Gard i drugi protiv Ujedinjene Kraljevine](#) (odl.), br. 39793/17, st. 83, 27. lipnja 2017.).

U svakom slučaju, članak 2. Konvencije obvezuje nadležna tijela da spriječe pojedinca da okonča svoj život ako njegova odluka nije donesena slobodno i uz potpuno razumijevanje njezinih posljedica ([Haas protiv Švicarske](#), br. 31322/07, st 54., ECHR 2011).

U predmetu podnositelja zahtjeva, ESLJP je morao ispitati je li Belgija ispunila svoju pozitivnu obvezu da zaštiti život gđe Mortier, odnosno morao je ocijeniti; (i) je li postojao zakonodavni okvir koji je propisivao postupak prije provođenja eutanazije, (ii) je li taj zakonodavni okvir bio poštovan te (ii) je li naknadno preispitivanje postupka eutanazije bilo u skladu sa zahtjevima iz članka 2. Konvencije.

(i) Zakonodavni okvir za postupke prije eutanazije

¹ Prema [Općem komentaru br. 36 \(2019.\) Odbora za ljudska prava Ujedinjenih naroda \(HRC\) o pravu na život \(3. rujna 2019., CCPR/C/GC/36\)](#) eutanazija sama po sebi ne predstavlja miješanje u pravo na život ako je popraćena snažnim pravnim i institucionalnim jamstvima kako bi se osiguralo da medicinski stručnjaci poštuju slobodnu, informiranu, izričitu i nedvosmisleno odluku pacijenta, kako bi se taj pacijent zaštitio od pritiska i zlostavljanja.

Eutanazija je u Belgiji bila strogo regulirana zakonom koji je predviđao niz materijalnih i postupovnih jamstava. Liječnik je mogao provesti eutanaziju samo ako je osoba u trenutku podnošenja zahtjeva bila pri svijesti, te ako je taj zahtjev podnijela svojom voljom, promišljeno i bez predomišljanja te pod uvjetom da takva odluka nije bila rezultat vanjskog pritiska.

Usto, Zakon o eutanaziji predviđao je dodatne zaštitne mjere za situacije kada smrt pacijenta ne bi nastupila u kratkom roku, kao što je slučaj s osobama s duševnim smetnjama. U takvim slučajevima moralo je proći najmanje mjesec dana između pismenog zahtjeva pacijenta i čina eutanazije, kako bi se osiguralo da je zahtjev rezultat promišljene i stalne želje. Glavni liječnik je trebao konzultirati drugog kompetentnog liječnika koji se morao složiti da je duševna patnja stalna i nepodnošljiva, da se ne može ublažiti, te da je zahtjev bio upućen slobodnom voljom pacijenta, na promišljen način i bez predomišljanja. Taj drugi liječnik je morao biti stručan i neovisan, kako u odnosu na pacijenta tako i u odnosu na glavnog liječnika.

U slučaju majke podnositelja zahtjeva, gđa Mortier je podnijela zahtjev za eutanaziju zbog duševne, a ne fizičke patnje. Stoga su se u takvim okolnostima primjenjivale gore navedene pojačane zaštitne mjere u postupku koji je prethodio eutanaziji.

Sukladno tome, ESLJP je utvrdio da je belgijski zakonodavni okvir koji uređuje postupke koji prethode eutanaziji osigurao da odluka pojedinca o prekidu vlastitog života bude donesena slobodno i svjesno, a posebno kada je riječ o osobama s duševnim smetnjama. Stoga je, uzimajući u obzir i široku slobodu procjene koju države uživaju u tom području, ESLJP s pet glasova prema dva zaključio da je belgijski zakon bio u skladu s člankom 2. Konvencije.

(ii) Poštovanje zakonodavnog okvira u ovom slučaju

Zakon o eutanaziji predviđao je mehanizam automatske naknadne kontrole postupka koji je prethodio eutanaziji od strane Odbora. Sastav Odbora bio je multidisciplinaran, odnosno uključivao je liječnika, profesora prava i stručnjaka za rad s pacijentima koji boluju od neizlječivih bolesti. Članove Odbora imenovala je zakonodavna vlast čime je bila zajamčena njegova neovisnost.

Međutim, u slučaju gđe Mortier, profesor D., iako je bio liječnik koji je izvršio eutanaziju, bio je i član Odbora te je odlučivao jesu li njegovi postupci bili u skladu s domaćim pravom. To je bilo moguće jer su se Zakonom o eutanaziji štitili osobni podaci uključenih osoba. Odbor je donio odluku da je eutanazija bila provedena u skladu sa zakonom isključivo na temelju anonimnog dijela dokumentacije.

Takvo postupanje, bez obzira na stvarni utjecaj profesora D. na konačnu odluku Odbora, nije bilo u skladu s kriterijem neovisnosti istrage koju zahtjeva članak 2. Konvencije.

Nadalje, ESLJP je utvrdio da je u Belgiji postojala obveza provođenja kaznene istrage u slučaju podnošenja kaznene prijave zbog postojanja sumnjivih okolnosti u kojima je provedena eutanazija. Stoga su u ovom predmetu, s obzirom da je podnositelj zahtjeva podnio kaznenu prijavu tvrdeći da eutanazija nije bila provedena u skladu sa Zakonom o eutanaziji, belgijske vlasti morale provesti kaznenu istragu.

Prva istraga trajala je otprilike tri godine i jedan mjesec, a u tom razdoblju tužiteljstvo nije poduzelo bilo kakve istražne radnje. Druga istraga je provedena temeljito, ali je trajala otprilike godinu dana i sedam mjeseci. Gledano u cjelini, a osobito uzimajući u obzir nepostupanje tijekom prve istrage, kaznena istraga nije ispunila uvjet žurnosti iz članka 2. Konvencije.

Slijedom svega navedenog, tužena država nije ispunila svoju postupovnu pozitivnu obvezu provođenja učinkovite istrage budući da ta istraga nije bila neovisna niti promptna. Stoga je ESLJP jednoglasno utvrdio povredu članka 2. Konvencije u postupovnom aspektu.

Članak 8.

Uz pitanje povrede prava na život, u ovom predmetu postavilo se i pitanje je li tužena država propustila ispuniti svoju pozitivnu obvezu da podnositelju zahtjeva, čija je majka umrla nakon postupka eutanazije, osigura pravo na poštovanje njegovog privatnog i obiteljskog života zajamčenog člankom 8. Konvencije.

Uzimajući u obzir gore navedena utvrđenja u pogledu usklađenosti belgijskog Zakona o eutanaziji s člankom 2. Konvencije, ESLJP je utvrdio da pravo podnositelja na poštovanje njegovog privatnog i obiteljskog života nije bilo povrijeđeno samo zbog činjenice da je njegova majka bila podvrgnuta eutanaziji.

Nadalje, u odnosu na podnositeljev prigovor da nije bio obavješten niti je mogao sudjelovati u postupku eutanazije, ESLJP je morao ocijeniti je li uspostavljena pravedna ravnoteža između suprotstavljenih interesa, točnije želje podnositelja zahtjeva da bude uz svoju majku u posljednjim trenucima njezina života i majčinog prava na poštovanje njezine želje i njezine osobne autonomije.

S tim u vezi, ESLJP je utvrdio da je Zakon o eutanaziji obvezao liječnike da obavijeste srodnike o pacijentovom zahtjevu za eutanazijom samo ako je to bila želja pacijenta. U protivnom, liječnici nisu smjeli kontaktirati srodnike pacijenta jer su imali obvezu čuvanja liječničke tajne.

U ovom slučaju, liječnici su majci podnositelja zahtjeva nekoliko puta predložili da uspostavi kontakt sa svoje dvoje djece, ali se ona tome više puta usprotivila. Gđa Mortier je na kraju ipak poslala e-mail svojoj djeci obavještavajući ih o svojoj želji da se podvrgne eutanaziji, ali podnositelj zahtjeva nije reagirao na taj e-mail.

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da su liječnici poduzeli sve razumne korake, koji su bili u skladu sa zakonom, obvezom čuvanja liječničke tajne kao i etičkim smjernicama. ESLJP je također naglasio da je poštovanje povjerljive prirode zdravstvenih informacija bilo ključno načelo pravnih sustava svih ugovornih stranaka Konvencije, ne samo radi zaštite privatnosti pacijenata već i radi očuvanja njihova povjerenja u liječničku struku i zdravstvene usluge općenito. Slijedom toga, nadležna tijela uspostavila su pravednu ravnotežu između navedenih suprotstavljenih interesa.

Stoga je ESLJP, s šest glasova prema jednom, presudio da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije.

PRAVEDNA NAKNADA

Budući da podnositelj nije zahtijevao naknadu neimovinske štete, nije mu dosuđena pravedna naknada na to ime. Podnositelju je dosuđen iznos od 2.211,30 EUR na ime troškova i izdataka.